

KELAN AVO- JA LAITOSMUOTOISEN KUNTOUTUKSEN STANDARDI

Työhönvalmennus

Voimassa 1.1.2015 alkaen

Sisällys

1	Työhönvalmennus	2
1.1	Yleistä	2
1.2	Tavoite	2
1.3	Kuntoutuja.....	3
1.4	Henkilöstö	3
1.5	Kuntoutustilat	4
1.6	Rakenne	4
1.7	Toteutus.....	7
1.7.1	Kuntoutusta edeltävät toimenpiteet	8
1.7.2	Alkuvaihe	8
1.7.3	Työhön valmennuksen vaihe	12
1.7.4	Päätösvaihe	15
1.7.5	Seurantavaihe	16
1.8	Arviointi ja mittaaminen	17
1.8.1	Pakolliset mittaus- ja arviointimenetelmät.....	18
1.8.2	Vapaaehtoiset mittaus- ja arviointimenetelmät	18

1 Työhönvalmennus

Avo- ja laitosmuotoisen kuntoutuksen standardit ovat kaksiosaisia.

Työhönvalmennuksen toteutuksessa noudatettavat standardit ovat

- Kelan avo- ja laitosmuotoisen kuntoutuksen standardin yleinen osa
- Kelan avo- ja laitosmuotoisen kuntoutuksen standardin työhönvalmennuksen osa.

Nämä osat täydentävät toisiaan, eikä niitä voi soveltaa erillisinä Kelan kuntoutusta toteutettaessa.

Tässä standardin osassa on määritelty työhönvalmennuksen tavoite, kuntoutujat, henkilöstö, kuntoutustilat, rakenne, toteutus sekä arviointi ja mittaaminen.

1.1 Yleistä

Kela voi järjestää henkilön työ- tai ansiokyvyn tukemiseksi, parantamiseksi tai työkyvyttömyyden estämiseksi tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, kun Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista säädetty myöntöedellytykset täyttyvät (KKRL 566/2005, 6 §, 7 §).

Työhönvalmennuksella tuetaan kuntoutujaa yksilöllisesti pysymään, palaamaan tai sijoittumaan työelämään. Työhönvalmennus vahvistaa kuntoutujan työllistymisedellytyksiä ja työelämäosallisuutta. Työhönvalmennuksessa ei ole esivalintaa. Työhönvalmennus toteutetaan yksilöllisesti.

1.2 Tavoite

Työhönvalmennuksen tavoitteena on, että kuntoutuja löytää itselleen toiveitaan, osaamistaan ja taitojaan vastaavan sekä terveydentilaansa soveltuvan palkkatyön. Työhönvalmennuksessa keskeistä on työn etsintä sekä kuntoutujan saama yksilöllinen tuki ja ohjaus työn tekemiseen ja työelämään siirtymiseen. Lisäksi työhönvalmennuksessa huomioidaan työpaikan tarpeet ja tarjotaan työnantajalle tukea kuntoutujan työllistämässä ja työssä selviytymisen turvaamisessa.

Kuntoutuja, työpari ja erityistyöntekijä(t) laativat yhdessä kuntoutujalle työhönvalmennuksen yleisiin tavoitteisiin liittyvät henkilökohtaiset kuntoutustavoitteet käyttäen hyväksi GAS-menetelmää (Goal Attainment Scaling www.kela.fi, GAS-käsikirja). Tavoitteiden asettamisen lähtökohtana ovat B-lääkärintlausunnon kuntoutussuunnitelman tavoitteiden lisäksi haastatteluissa ja arvioinneissa ilmenneet asiat. Asetettujen tavoitteiden tulee olla kuntoutujalle ammatillisesti merkityksellisiä ja tukea kuntoutujan motivaatiota ja sitoutumista kuntoutuksen toteutukseen. Palveluntuottaja työskentelee määrätietoisesti ja kuntoutujan tavoitteiden suuntaisesti kuntoutujan keskeisen verkoston kanssa. Tavoitteiden toteuttamiselle asetetaan realistinen aikataulu. Tavoitteet laaditaan työhönvalmennuksen alussa, ja niitä tarkistetaan työhönvalmennuksen aikana ja arvioidaan työhönvalmennuksen päättyessä.

1.3 Kuntoutuja

Työhönvalmennuksen kohderyhmään kuuluvat työikäiset henkilöt, joiden sairaus tai vamma ja muu kokonaistilanne aiheuttavat tai niiden arvioidaan lähivuosina aiheuttavan työ- tai opiskelukyvyyn ja ansiomahdollisuuksien olennaisen heikentymisen.

Ennen työhönvalmennuksen aloittamista kuntoutujan työ- tai opiskelukykyyn vaikuttavia tekijöitä sekä lääkinällisen kuntoutuksen tarpeita ja mahdollisuuksia tulee olla riittävästi selvitetty. Selvitykset voivat perustua joko lääketieteellisiin tutkimuksiin tai työkykyarviointeihin. Työhönvalmennusta voi edeltää Kelan tai muun tahon järjestämä ammatillinen kuntoutusselvitys, jossa on selvitetty kuntoutujan kokonaistilannetta ja mietitty ammatillisia vaihtoehtoja. Työhönvalmennusta voi edeltää Kelan järjestämä työkokeilu, jossa kuntoutuja on varmistanut suunnitellun työ- tai koulutusalan soveltuvuuden. Kuntoutujan hoidon tulee olla sellaisessa vaiheessa, että kuntoutuja voi sitoutua työhönvalmennukseen.

Työhönvalmennus voidaan järjestää esimerkiksi silloin, kun

- nuorella tai aikuisella henkilöllä on tiedossa soveltuva työ- tai koulutusala, mutta hän tarvitsee yksilöllistä tukea ja ohjausta työelämässä pysymiseen, työelämään palaamiseen tai työelämään sijoittumiseen.

1.4 Henkilöstö

Standardin yleisessä osassa on määritelty henkilöstön pätevyysvaatimukset (Liite 1 Ammatti- ja tehtävänimikkeet) ja käsitteet (Liite 2 Käsitteet).

Työhönvalmennusta toteuttaa työpari ja vähintään 1 erityistyöntekijä.

Työpari

Työparin muodostaa 2 työntekijää, jotka ovat eri ammatti- ja tutkintonimikkeen edustajia.

Työparin jäsenet ovat

- työelämän asiantuntija
- sosiaalityöntekijä tai sosionomi (AMK) tai psykologi tai kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Työparista vähintään toisella tulee olla 3 vuoden kokemus ammatillisesta kuntoutustyöstä. Työparin jäsenenä toimivalla työelämän asiantuntijalla tulee olla vähintään ammattikorkeakoulututkinto tai vanha opistoasteen tutkinto. Poikkeuksellisesti koulutukseksi riittää toisen asteen ammatillinen perustutkinto, jos henkilöllä on vähintään 3 vuotta työkokemusta ammatillisesta kuntoutustyöstä.

Työpari vastaa työhönvalmennuksessa kuntoutuksen tavoitteellisesta etenemisestä. Työpari neuvottelee työhönvalmennuksen aikana keskenään vähintään viikoittain ja tekee tarpeellista yhteistyötä erityistyöntekijän/-työntekijöiden kanssa.

Erityistyöntekijä(t)

Kuntoutukseen osallistuu enintään 2 erityistyöntekijää, jotka ovat eri henkilöitä ja edustavat eri ammattinimikettä kuin työparin jäsenet. Erityistyöntekijä on

- psykologi tai neuropsykologi, jos työparissa on sosiaalityöntekijä tai sosionomi (AMK) tai kuntoutuksen ohjaaja (AMK)
- sosiaalityöntekijä tai sosionomi (AMK) tai kuntoutuksen ohjaaja (AMK), jos työparissa on psykologi
- työfysioterapeutti.

Omaohjaaja

Työelämän asiantuntija toimii kuntoutujan omaohjaajana. Omaohjaajalla on keskeinen rooli työhönvalmennuksessa. Omaohjaaja toimii työhönvalmennuksen ajan muun muassa kuntoutujan yhteys- ja tukihenkilönä sekä varmistaa tiedonkulun ja kuntoutujan tavoitteita tukevien toimintaperiaatteiden toteutumisen kuntoutujan ja muiden työhönvalmennuksen kannalta keskeisten toimijoiden välillä.

1.5 Kuntoutustilat

Palveluntuottajalla on käytössä työhönvalmennuksen aikana avoyksikön edellyttämät kuntoutustilat. Avoyksikkössä tulee olla kuntoutujan käytössä olevat atk-laitteet. Avoyksikkö on määritelty Kelan avo- ja laitospuolisen kuntoutuksen standardin yleisen osan liitteessä 2 Käsitteet.

Palveluntuottajan tulee järjestää kuntoutujalle ulkopuolinen työpaikka. Sen lisäksi palveluntuottajalla voi olla käytettävissä työkokeilutilat.

Majoitus ja täysihoito järjestetään tarvittaessa niille kuntoutujille, joille päivittäinen kulkeminen kotoa ei ole tarkoituksenmukaista, esimerkiksi pitkien matkojen ja/tai hankalien liikenneyhteyksien vuoksi. Majoituksesta ja täysihoidosta voidaan huolehtia edellä mainituilla perusteilla myös viikonloppuna. Majoitus voidaan järjestää joko palveluntuottajan omissa majoitustiloissa tai ulkopuolisissa tiloissa, esimerkiksi majoitusliikkeessä tai erillisessä huoneistossa. Majoitusmahdollisuus ei koske kuntoutujia silloin, kun työhönvalmennus tapahtuu ulkopuolisissa työpaikoissa.

1.6 Rakenne

Työhönvalmennuksen kokonaispituus on enintään 120 kuntoutuspäivää. Työhönvalmennus toteutetaan avomuotoisesti.

Työhönvalmennuksen vaihteita ovat alkuvaihe, työhön valmennuksen vaihe, päätösvaihe ja seurantavaihe. Kuntoutuspäivät jakautuvat eri vaiheisiin seuraavasti:

- alkuvaihe kestää 1–5 kuntoutuspäivää
- työhön valmennuksen vaihe kestää 104–108 kuntoutuspäivää siten, että alkuvaihe ja työhön valmennuksen vaihe kestävät yhteensä enintään 109 kuntoutuspäivää
- päätösvaihe on 1 kuntoutuspäivä
- seurantavaiheeseen kuuluu 1–10 seurantaa.

Alkuvaiheen, työhön valmennuksen vaiheen ja päätösvaiheen kuntoutuspäivät tulee toteuttaa 12 kuukauden kuluessa työhönvalmennuksen aloittamisesta. Seurantavaihe tulee kokonaisuudessaan toteuttaa 6 kuukauden kuluessa päätösvaiheen päättymisestä.

Kuntoutuspäiviä ovat pääsääntöisesti maanantai-perjantai. Sunnuntai ei ole kuntoutuspäivä. Kuntoutuspäivä sisältää kuntoutuksen ammattihenkilöiden yksilölliset tapaamiset, mahdollisen ryhmämuotoisen toiminnan, kuntoutujan ohjelmaan sisältyvät tauot, siirtymiset tiloista toiseen sekä lounas- ja välipalatauot.

Kuntoutuspäivän pituus on pääsääntöisesti vähintään 6 tuntia, josta työpari ja erityistyöntekijä(t) toteuttavat kuntoutuspäivän aikana ohjelmaa ja työhön valmennusta vähintään 5 tuntia.

Kela tekee kuntoutujalle kuntoutuspäätöksen 120 kuntoutuspäivälle.

Alkuvaihe

Alkuvaihe kestää 1–5 kuntoutuspäivää. Se toteutetaan pääsääntöisesti yhdenjaksoisesti.

Työhön valmennuksen vaihe

Työhön valmennuksen vaihe kestää 104–108 kuntoutuspäivää. Kesto on esimerkiksi 106 kuntoutuspäivää, jos alkuvaihe kestää 3 kuntoutuspäivää. Työhön valmennuksen vaihe pyritään aloittamaan alkuvaiheen päätyttyä ilman kuntoutujan kannalta tarpeettomia katkoksia. Se tulee kuitenkin aloittaa viimeistään 1 kuukauden kuluessa alkuvaiheen päättymisestä. Jos ulkopuolista työpaikkaa ei ole, eikä palveluntuottajalla ole käytettävissä työkokeilutiloja, palveluntuottaja toteuttaa päätösvaiheen, ja kuntoutus päättyy tähän.

Työhön valmennus toteutetaan ensisijaisesti ulkopuolisessa työpaikassa. Työhön valmennusta voidaan toteuttaa enintään 55 kuntoutuspäivää palveluntuottajan tiloissa. Jos ulkopuolista työpaikkaa ei löydy palveluntuottajan tiloissa toteutuneen työhön valmennuksen aikana, palveluntuottaja toteuttaa päätösvaiheen. Tällöin työhönvalmennus päättyy päätösvaiheeseen ja kuntoutuja ohjataan muuhun tarkoituksenmukaiseen kuntoutukseen.

Työhön valmennuksessa on pääsääntöisesti 5 kuntoutuspäivää viikossa. Kuntoutujan yksilölliset voimavarat ja kuntoutuksen tavoitteet (esimerkiksi osa-aikatyö) huomioiden kuntoutuspäivien määrä viikossa voi joustaa kuntoutujan yksilöllisen tarpeen mukaan. Tällöin tulee olla vähintään 3 kuntoutuspäivää viikossa. Jos ulkopuolisella työpaikalla toteutuva työhön valmennus edellyttää, lauantai voi olla poikkeuksellisesti kuntoutuspäivä. Työhön valmennus voi tapahtua ulkopuolisen työpaikan edellyttäessä myös iltaisin. Jos kuntoutujan tavoitteena on työllistyä kokopäivätyöhön, tulee kokeilla myös työpaikan normaalia 7–8 tunnin työaikaa.

Päätösvaihe

Päätösvaihe kestää 1 kuntoutuspäivän. Päätösvaihe toteutetaan viimeistään 2 viikon kuluessa työhön valmennuksen vaiheen päättymisestä. Se toteutetaan palveluntuottajan avoyksikössä.

Seurantavaihe

Seurantavaiheeseen kuuluu 1–10 seurantaa. Ne toteutetaan kuntoutujan tarpeiden mukaisesti 6 kuukauden kuluessa päätösvaiheesta. Pakollinen ensimmäinen seuranta toteutetaan viimeistään 3 kuukauden kuluttua päätösvaiheesta.

Kaikkiin seurantoihin valitaan kuntoutujan ajankohtaiseen tilanteeseen sopiva toteutustapa seuraavista vaihtoehdoista:

- seurantapäivä
- seurantakäynti
- video- tai puhelinyhteydenotto.

Yksi seuranta vähentää toteutustavasta riippumatta kuntoutuspäätöksessä myönnetyn kuntoutuspäivän.

- Seurantapäivä toteutetaan palveluntuottajan avoimissa tiloissa. Päivän kesto on 1 kuntoutuspäivä.
- Seurantakäynti voidaan toteuttaa palveluntuottajan tiloissa, tai palveluntuottaja voi toteuttaa seurantakäynnin ulkopuolisiin tiloihin, kuten kuntoutujan työpaikalle, oppilaitokseen tai muuhun tarkoituksenmukaiseen paikkaan. Seurantakäynti kestää 2–4 tuntia.
- Video- tai puhelinyhteydenotto voidaan toteuttaa kuntoutujan yksilöllisen tarpeen mukaan, esimerkiksi pitkien maantieteellisten etäisyyksien vuoksi.

Jaksotus

Työhönvalmennus voidaan perustellusta syystä jaksottaa. Alkuvaiheen jaksotus voi tulla kyseeseen esimerkiksi tarpeellisen verkostoneuvottelun tai työpaikan etsinnän vuoksi. Työhönvalmennuksen jaksotus voi olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin, jos ulkopuolista työpaikkaa ei ole löytynyt heti alkuvaiheen päätyttyä tai jos työnantajalle ei sovi työhön valmennuksen aloittaminen alkuvaiheen päätyttyä.

Kuntoutuksen menetelmiä

Kuntoutuspäiväkirja

Kuntoutujaa ohjataan työhönvalmennuksen kuluessa arvioimaan kuntoutuksensa edistymistä. Hän voi käyttää kuntoutuksessa hyödyksi kuntoutuspäiväkirjaa, joka on kuntoutujan vapaamuotoinen kuntoutusprosessin tukiväline. Kuntoutuja ja omaohjaaja tai työparin toinen jäsen tai erityistyöntekijä(t) hyödyntävät kuntoutuspäiväkirjaa pohtiessaan kuntoutujan kanssa tämän työllistymistä.

Kuntoutuja kirjaa kuntoutuspäiväkirjaan työhönvalmennuksen aikana esimerkiksi

- havaintojaan ja tuntemuksiaan
- työtehtäviään ja arviointia omasta suoriutumisestaan tehtävissä
- mahdollisia kysymyksiä
- muistiinpanoja siitä, millaista tukea tai lisäosaamista hän tarvitsee.

Ryhmämuotoinen toiminta

Työparin jäsenet ja erityistyöntekijä(t) toteuttavat työhönvalmennuksen aina yksilökuntoutuksena kuntoutujalle suunnitellun kuntoutuspäivän ohjelman mukaisesti. Alkuvaiheeseen, työhön valmennuksen vaiheeseen ja päätösvaiheeseen voi kuitenkin sisältyä edellä mainittujen työntekijöiden järjestämänä ryhmämuotoista toimintaa, jos se on tarpeen ja jos se tukee vahvasti kuntoutujan yksilöllisiä tavoitteita ja kuntoutumista.

Ryhmämuotoista toimintaa on alkuvaiheessa ja päätösvaiheessa enintään puolet kuntoutuspäivän ohjelmasta. Työhön valmistuksen vaiheessa ryhmämuotoista ohjelmaa on vain perustellusta syystä. Työhön valmistuksen vaiheessa ryhmämuotoista toimintaa voidaan toteuttaa enintään 1 päivänä viikossa. Tällöin ryhmämuotoinen toiminta kestää 1 kuntoutuspäivän tai osan siitä.

Palveluntuottaja varmistaa, että ryhmämuotoinen toiminta soveltuu työskentelymuotona kuntoutujalle. Ryhmämuotoisen toiminnan tulee ottaa huomioon osallistumiseen liittyvät erityistarpeet, esimerkiksi kommunikoinnin ja ymmärtämisen tarpeet. Tällaista toimintaa varten palveluntuottaja kokoaa sopivan ryhmän Kelan työhönvalmistuksen kuntoutujista. Sen koko voi olla enintään 8 henkilöä.

Verkostotyö

Verkostotyön tavoitteena on yhdistää työhönvalmistuksessa kuntoutujan kanssa työskentelevien tahojen asiantuntemus, vaihtaa kuntoutuksen kannalta tarpeellisia tietoja ja hahmottaa kuntoutujan tilanne kokonaisvaltaisesti. Lisäksi varmistetaan samalla kuntoutumisen mahdollisuudet, kuntoutusprosessin jatkuminen ja sovittujen toimenpiteiden toteutusedellytykset.

Työpari ja erityistyöntekijä(t) tekevät tarpeellista verkostotyötä kaikissa työhönvalmistuksen vaiheissa esimerkiksi TE-palvelun, Kelan, TYPin, terveydenhuollon, oppilaitoksen, työpaikan, kuntoutujan lähiverkoston tai muiden tarvittavien tahojen kanssa. Sitä voidaan tehdä esimerkiksi verkostoneuvottelulla tai video- tai puhelinyhteydenotoilla. Käytännössä sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, jos kuntoutujalla on tarve ja halu kehittää omia taitojaan tai tarve selvittää palkkatukimahdollisuutta. Näissä tilanteissa työpari ja erityistyöntekijä(t) ohjaavat kuntoutujaa hänelle sopivien asiantuntijapalveluiden pariin.

Kuntoutuja ja omaohjaaja pitävät kuntoutujan tarpeen mukaan verkostoneuvottelun, jossa käsitellään kuntoutujan työelämässä jatkamista, työelämään palaamista tai sinne siirtymistä. Verkostoneuvottelua voidaan pitää esimerkiksi TE-palvelun asiantuntijan kanssa, jos kuntoutujalla on tarve päivittää työllistämissuunnitelma. Nämä voidaan toteuttaa palveluntuottajan omissa tiloissa, työpaikassa, TE-palvelussa tai muussa tarkoitukseen soveltuvassa tilassa.

Välitehtävät

Kuntoutuja tekee sovittuja välitehtäviä, ja hän saa ohjausta niiden tekemisessä. Välitehtäviä annetaan kuntoutujalle esimerkiksi kuntoutusta jaksotettaessa, jotta se tukee hänen kuntoutusprosessiaan. Omaohjaaja keskustelee työhönvalmistuksen aikana kuntoutujan kanssa välitehtävistä.

1.7 Toteutus

Työhönvalmistuksessa työtä tehdään moniammatillisesti. Työpari ja erityistyöntekijä(t) tukevat kuntoutujan itsenäisyyttä ja voimavaroja toimimalla kuntoutujan kanssa tasa-arvoisessa vuorovaikutussuhteessa yhteistyökumppanina, innostajana ja mahdollisuuksien avaajana. Laaja-alaista moniammatillista yhteistyötä on tehtävä erityisesti tilanteissa, jolloin kuntoutusprosessin etenemisen turvaamiseksi tarvitaan muiden jäsenten edustamaa asiantuntemusta. Moniammatillisella yhteistyöllä autetaan kuntoutujaa pääsemään

mahdollisimman hyvään ammatilliseen lopputulokseen. Vastuu realististen suunnitelmien löytymisestä kuuluu työparille ja erityistyöntekijälle/-työntekijöille.

Työpari ja erityistyöntekijä(t) kokoontuvat tarvittaessa varmistaakseen hyvän kuntoutuskäytännön mukaisen kuntoutuksen. Palveluntuottaja dokumentoi kokoukset ja työhönvalmennuksen toteutuksen asiakirjoihin niin, että työhönvalmennuksen kulku on jälkikäteen todennettavissa kuntoutujan asiakirjoista.

1.7.1 Kuntoutusta edeltävät toimenpiteet

Palveluntuottaja ottaa puhelimitse yhteyttä kuntoutujaan viimeistään 2 viikon sisällä siitä, kun on saanut kuntoutuspäätöksen ja siihen liittyvät asiakirjat. Yhteydenotossa palveluntuottaja sopii kuntoutujan kanssa kuntoutuksen aloituksen. Palveluntuottaja aloittaa työhönvalmennuksen mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 4 viikon kuluessa kuntoutuspäätöksen ja siihen liittyvien asiakirjojen saapumisesta palveluntuottajalle. Perustellusta syystä kuntoutus voidaan aloittaa myöhemmin. Syy kirjataan kuntoutujan asiakirjoihin.

Palveluntuottaja lähettää kuntoutujalle ennen työhönvalmennuksen alkua kutsukirjeen ja ennakkokyselyn. Työpari kokoontuu ennen työhönvalmennuksen alkua ja perehtyy saamiinsa asiakirjoihin ja kuntoutujan täyttämiin kyselyihin sekä varmistaa niiden perusteella kuntoutuksen sopivuuden kuntoutujalle.

Jos ennen työhönvalmennuksen alkua palveluntuottaja saa kuntoutujan terveydentilasta sellaista tietoa, joka vaikuttaa kuntoutuksen sopivuuteen, työparin toinen jäsen varmistaa vielä kuntoutujan kanssa kuntoutuksen oikea-aikaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden. Jos työhönvalmennus ei ole kuntoutujalle sopiva, palveluntuottaja on yhteydessä Kelaan ja sopii menettelyistä sekä tarvittaessa ohjaa kuntoutujan hänelle sopivaan ja tarkoituksenmukaiseen palveluun.

1.7.2 Alkuvaihe

Alkuvaiheessa kuntoutuja tutustuu työryhmäänsä, ja hän saa palveluntuottajalta alkuinformaation standardin yleisessä osassa annettujen ohjeiden mukaisesti (ks. Standardin yleinen osa, luku 3.2.2 Kuntoutuksen alku- ja päätösvaihe).

Alkuvaiheen aikana tehdään tarpeellista verkostotyötä, etsitään työpaikka ja tarpeen mukaan vahvistetaan kuntoutujan työnhaku- ja työelämätaitoja. Kuntoutuja etsii työpaikkaa myös itsenäisesti ja saa siihen tarvitsemansa tuen.

Alkuvaihe alkaa aina omaohjaajan (työelämän asiantuntija) kanssa käytävällä alkukeskustelulla sekä työparin toisen jäsenen (sosiaalityöntekijä, sosionomi, kuntoutuksen ohjaaja tai psykologi) ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden yhdessä tai erikseen toteuttamalla yksilöllisellä tapaamisella. Palveluntuottaja varaa tapaamisiin riittävästi aikaa kuntoutujan yksilöllisen tarpeen mukaan. Alkuvaiheeseen sisältyy lisäksi tarpeen mukaan työparin ja erityistyöntekijän/-tekijöiden yksilöllisiä tapaamisia sekä tarpeellista ryhmämuotoista toimintaa.

Jos kuntoutujan tilanne on selkeä ja työpaikka on valmiina, voi kuntoutujalle riittää alkuvaiheeksi 1 kuntoutuspäivä. Tällöin palveluntuottaja järjestää kuntoutujalle omaohjaajan kanssa käytävän alkukeskustelun sekä työparin toisen jäsenen (sosiaalityöntekijä, sosionomi

kuntoutuksen ohjaaja tai psykologi) ja erityistyöntekijän/-tekijöiden yhdessä tai erikseen toteuttaman yksilöllisen tapaamisen kyseisen päivän aikana ja etenee kuntoutujan kanssa työhön valmennukseen.

Alkuvaiheessa tai myöhemmin työhön valmennuksen aikana voidaan kuntoutujan, työparin ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden päätöksellä todeta, ettei työhönvalmennusta ole tarkoituksenmukaista jatkaa. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos huomataan kuntoutujan kokonaistilanteen vaativan vielä laaja-alaista selvittelyä ja arviointia ammatillisen suunnitelman selventämiseksi. Tällöin työhönvalmennus keskeytyy ja kuntoutuja ohjataan ammatilliseen kuntoutus selvitykseen. Työhönvalmennus voidaan keskeyttää myös silloin, jos kuntoutuja haluaa vielä kokeilla ja varmistaa itselleen soveltuvaa työ- tai koulutus alaa. Tällöin kuntoutuja ohjataan työkokeiluun. Kuntoutus voi keskeytyä myös muilla perusteilla, ja tällöin kuntoutuja ohjataan sopivaan kuntoutukseen tai muiden palvelujen piiriin. Lopettamisen syy sekä mahdollinen jatko-ohjaus kirjataan kuntoutus palautteeseen (ks. Standardin yleinen osa, 3.2.9 Kuntoutus palaute), joka lähetetään Kelaan.

Alkuvaiheen ohjelma

Ensimmäisen tai toisen kuntoutuspäivän yksilölliset tapaamiset

Ensimmäisen tai toisen kuntoutuspäivän yksilöllisen tapaamisen tavoitteena on muodostaa kuntoutujan tilanteesta hyvä kokonaisnäkemys ja varmistaa, että kaikilla on yhteinen käsitys työhönvalmennuksen sisällöstä ja tavoitteista. Ennen yksilöllisiä tapaamisia työpari ja erityistyöntekijä(t) sopivat keskenään työnjaolliset ratkaisut siitä, kuinka he jakavat tapaamisissa käsiteltävät aiheet.

Omaohjaajan tapaaminen

Ensimmäisenä kuntoutuspäivänä kuntoutuja tapaa omaohjaajan. Kuntoutuja ja omaohjaaja käyvät alkukeskustelun, jossa he vuorovaikutuksessa esimerkiksi

- varmistavat, että kuntoutuja on saanut hyvän alkuinformaation
- kartoittavat kuntoutujalle aikaisemmin toteutuneet ammatillisen kuntoutuksen palvelut, työllistymistä edistävät toimenpiteet ja niiden tulokset
- keskustelevat kuntoutujan esiin tuomista työhönvalmennuksen tavoitteista ja toiveista, kuntoutujan vahvuuksista, rajoitteista sekä kuntoutukseen liittyvistä asiakirjoista
- keskustelevat kuntoutujan työllistymis- tai koulutustavoitteista, kuntoutukseen sitoutumisesta ja oman aktiivisuuden merkityksestä kuntoutumisessa
- keskustelevat siitä, millaista tukea tai millaisia apuvälineitä kuntoutuja kokee tarvitsevansa työhönvalmennuksessa ja työnhaku- sekä työelämä taitojensa vahvistamisessa
- käyvät läpi, millaista tukea työhönvalmennus tarjoaa työhön kuntoutumisen edistämiseksi
- varmistavat, että kuntoutuja ymmärtää kuntoutuksen tarkoituksen, eli sen että työhönvalmennus on työelämässä jatkamista, sinne palaamista tai siirtymistä tukeva ja sinne suuntaava kuntoutusmuoto.

Sosiaalityöntekijän, sosionomin, psykologin tai kuntoutuksen ohjaajan ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden tapaamiset

Ensimmäisenä tai toisena kuntoutuspäivänä kuntoutuja tapaa työparin toisen jäsenen (muu kuin omaohjaaja) ja vähintään yhden erityistyöntekijän. Kuntoutuja tapaa heidät tarpeensa mukaan joko yhdessä tai erikseen. Tapaamisessa esimerkiksi

- keskustellaan kuntoutujan yksilöllisiin olosuhteisiin ja elämäntilanteeseen liittyvistä työllistymiseen vaikuttavista tekijöistä (muun muassa perhetilanteeseen liittyvät asiat, sosiaaliset verkostot, taloudellinen tilanne ja liikkumismahdollisuudet)
- keskustellaan kuntoutujan toimintakyvyn psyykkisistä edellytyksistä (muun muassa työ- ja koulutusmotivaatio, ammatti-identiteetti, työllistymistä tukevat voimavarat ja kuntoutujan työlle antamat merkitykset)
- tehdään pakollisia ja muita tarpeellisia arviointeja ja mittauksia.

Ensimmäisen tai toisen kuntoutuspäivän tapaamisten jälkeen niihin osallistunut työpari ja erityistyöntekijä/-työntekijät pitävät palaverin keskenään. He muun muassa

- tekevät yhteenvedon saaduista tiedoista
- keskustelevat siitä, miten kuntoutujan työhönvalmennusta jatkossa toteutetaan ja millaisia työllistymistä edistäviä keinoja käytetään kuntoutujan työllistymisen tukemiseksi
- arvioivat alustavasti työparin ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden tarvetta kuntoutuksessa.

Työhönvalmennuksen suunnitelman pohjaksi kuntoutuja laatii GAS-menetelmällä työhönvalmennukselle omat konkreettiset ammatilliset tavoitteet yhteistyössä omaohjaajan sekä kuntoutujan tarpeen mukaan myös työparin toisen jäsenen ja/tai erityistyöntekijän/-työntekijöiden kanssa. Kuntoutujan kokonaistilanteen ja GAS-tavoitteiden pohjalta työhönvalmennukselle laaditaan kirjallinen suunnitelma, jota tarkistetaan työhönvalmennuksen edetessä. Suunnitelmassa määritellään muun muassa, miten työhönvalmennuksessa edetään sekä minkälaista ja keiden tukea kuntoutuja tarvitsee työhönvalmennuksessa.

Omaohjaaja vastaa siitä, että suunnitelman perusteella kuntoutujalle laaditaan alkuvaiheen jatkolle ohjelma, jos alkuvaiheen jatko on tarpeen. Ohjelmassa on tarpeelliset työparin jäsenten ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden yksilölliset tapaamiset sekä mahdollinen ryhmämuotoinen toiminta. Työhönvalmennusta jaksotetaan, jos kuntoutuja ei tarvitse alkuvaiheessa enempää tukea eikä työhön valmennus voi alkaa heti.

Alkuvaiheen jatkon ohjelma

Tehdyn ohjelman mukaisesti kuntoutujalla on yksilöllisiä tapaamisia.

Yksilölliset tapaamiset

Alkuvaiheen yksilöllisten tapaamisten tavoitteena on löytää yhteistyössä kuntoutujan kanssa kuntoutujalle soveltuva työpaikka, jossa kuntoutuja voi työssä selviytymisen rajoitteista ja haasteista huolimatta työskennellä. Yksilöllisiin tapaamisiin kuuluu olennaisena osana työpaikan etsiminen, ensisijassa sellaiseen ulkopuoliseen työpaikkaan, johon kuntoutuja voi työhönvalmennuksen jälkeen työllistyä.

- Yksilöllisissä tapaamisissa omaohjaaja, työparin toinen jäsen ja erityistyöntekijä(t) esimerkiksi
- keskustelevat kuntoutujan kanssa hänen työllistymistään tukevista resursseista (muun muassa koulutus ja työkokemus, ammattitaito, harrastusten kautta saavutetut valmiudet, osaaminen, vahvuudet ja toiveet)
 - pohtivat kuntoutujan kanssa, kuinka ulkopuolista työpaikkaa etsitään ja kuinka kuntoutuja luo työnantajayhteyksiä
 - tukevat kuntoutujaa työnhaku- ja työelämätaitojen vahvistamisessa (muun muassa työnhakumenetelmät)
 - tekevät verkostotyötä esimerkiksi kuntoutujan hoitotahon kanssa
 - keskustelevat kuntoutujan kanssa myönteisen asennoitumisen merkityksestä
 - vahvistavat kuntoutujan pystyvyyttä ja käsittelevät pelkoja, joita työhön siirtymiseen ja työn tekemiseen saattaa liittyä
 - ohjaavat työhönvalmennuksen aikana kuntoutujaa tarvittaessa saamaan palveluita esimerkiksi kunnan tai järjestöjen atk-kursseilta tai sosiaalitoimistosta.

Omaohjaajan tehtävät

- varaa riittävästi aikaa kuntoutujan tapaamiseen
- varmistaa omaohjaajan, työparin toisen jäsenen ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden keskinäisen kuntoutujan tavoitteiden suuntaisen hyvän koordinaation, yhteistyön ja tiedonkulun
- auttaa ja ohjaa kuntoutujaa sopivan työpaikan löytämisessä
- varmistaa, että kuntoutujalle lähdetään etsimään työpaikkaa, kun kuntoutujan ammatillinen suunnitelma on selkeä ja tavoitteet työhönvalmennukselle ovat löytyneet
- auttaa kuntoutujaa tekemään tarvittaessa yksilöllisen suunnitelman työpaikkojen hakemiseksi
- tukee kuntoutujaa löytämään tämän tavoitteita, toiveita, valmiuksia ja vahvuuksia vastaavan ulkopuolisen työpaikan mahdollisimman pian
- kannustaa kuntoutujaa omatoimisuuteen työpaikan haussa ja antaa tälle tietoa ja tukea paikan hakemiseksi
- tukee kuntoutujaa yhteydenotoissa työpaikkoihin ja tarvittaessa ottaa tämän puolesta yhteyttä työpaikkoihin
- miettii tarvittaessa kuntoutujan kanssa, mitä ja miten työnantajalle kerrotaan mahdollisista rajoitteista
- osallistuu kuntoutujan tarpeen mukaan tutustumiskäynnille, esimerkiksi kuntoutujaa kiinnostavaan työpaikkaan
- tutustumiskäynnillä sopii kuntoutujan ja työnantajan kanssa työhön valmennuksen aloittamisesta tai jos sopimukseen työhön valmennuksesta ei päästä, tarkistaa kuntoutujan kanssa työhön valmennuksen suunnitelmaa
- on kuntoutujan kanssa tarvittaessa yhteydessä muihin työhönvalmennuksen kannalta keskeisiin toimijoihin.

Ryhmämuotoinen toiminta

Alkuvaiheeseen voi sisältyä ryhmämuotoista toimintaa, jos se on kuntoutuksen kannalta välttämätöntä ja se tukee kuntoutujan kuntoutumista ja työllistymistä.

Ryhmämuotoista toimintaa voidaan hyödyntää esimerkiksi

- kerrattaessa työnhakuun ja työelämän pelisääntöihin liittyviä asioita

- ansioluettelon ja työhakemuksen laadinnassa
- työnhakutaitoihin liittyvässä keskustelussa
- työhaastattelun tai työpaikan saantiin liittyvien neuvotteluiden harjoittelussa
- keskusteluissa, jotka liittyvät työnantajien kohtaamiseen ja työnantajakontaktien solmimiseen.

1.7.3 Työhön valmennuksen vaihe

Työhön valmennuksen vaiheessa kuntoutuja saa yksilöllistä tukea ja ohjausta työskennellessään aidossa työympäristössä toiveitaan, osaamistaan ja taitojaan sekä terveydentilaansa vastaavissa työtehtävissä. Lisäksi työhönvalmennuksessa huomioidaan työpaikan tarpeet ja tarjotaan työnantajalle tukea kuntoutujan työllistämiseksi ja työssä selviytymisen turvaamisessa.

Työhön valmennus toteutetaan ensi sijassa sellaisessa ulkopuolisessa työpaikassa, johon kuntoutuja voi työhön valmennuksen jälkeen työllistyä tai jossa hän voi jatkaa työhön valmennuksen jälkeen esimerkiksi oppisopimuskoulutuksella tai palkkatuella. Ulkopuoliseksi työpaikaksi ei katsota työklinikoita, työpajoja, työsaleja, työkeskuksia, työhönvalmennussätiöitä, palveluntuottajan työkokeilutiloja ja vastaavia.

Jos palveluntuottajalla on käytettävissä työkokeilutilat, voidaan työhön valmennus toteuttaa palveluntuottajan tiloissa esimerkiksi silloin, kun kuntoutuja tarvitsee runsaasti tukea ja ohjausta työtehtävien tekemisessä. Edellytyksenä kuitenkin on, että työhönvalmennuksen tavoitteet ovat siten saavutettavissa. Palveluntuottaja kirjaa aina kuntoutujan kuntoutuspalautteeseen syyn siihen, miksi kuntoutujan työhönvalmennusta toteutetaan palveluntuottajan tiloissa.

Omaohjaajalla on keskeinen rooli työhön valmennuksessa. Omaohjaaja ja kuntoutuja hyödyntävät työhön valmennuksessa myös työparin toisen jäsenen ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden osaamista. Työhön valmennus tapahtuu vähintään 1 työpaikassa. Työpaikkaa voidaan perustellusta syystä vaihtaa, jos esimerkiksi työhön valmennuksessa ilmenee, ettei ala sovellu kuntoutujalle. Tällöin omaohjaaja tarkistaa kuntoutujan kanssa tämän ammatillisen suunnitelman, selvittää tilannetta ja auttaa etsimään kuntoutujalle tarvittaessa mahdollisimman pian uuden sopivamman työpaikan. Näissä tilanteissa työhön valmennus jaksotetaan kuntoutujan tarpeen mukaan.

Työhön valmennuksessa nostetaan esiin kuntoutujan vahvuuksia. Lisäksi kuntoutujan on tärkeää saada palautetta työtehtävistä sekä asioista, joita on jatkossa huomioitava työtehtävissä tai työympäristössä.

Ulkopuolinen työhön valmennus

Ensisijainen tavoite on löytää kuntoutujalle ammatillista suunnitelmaa vastaava ulkopuolinen työpaikka.

Omaohjaaja osallistuu kuntoutujan kanssa aloituspalaveriin työhön valmennuksen ensimmäisenä kuntoutuspäivänä. Omaohjaaja antaa työnantajalle tietoa työhönvalmennuksesta.

Ulkopuolisen työnantajan kanssa laaditaan kirjallinen sopimus, jossa määritellään muun muassa työhön valmennusaika, työpäivän pituus, yhteyshenkilöt ja muut työhön valmennuksen ehdot. Kuntoutujalle nimetään työpaikalta yhteyshenkilö, joka perehdyttää työtehtäviin ja tukee kuntoutujaa sopeutumaan työyhteisöön. Yhteyshenkilö osallistuu työpaikalla pidettäviin kuntoutujaa koskeviin palavereihin. Työnantajan yhteyshenkilö huolehtii kuntoutujan työtehtävien toteutumisesta ja perehdytyksestä ja antaa palveluntuottajalle lyhyen kuvauksen työtehtävien sujumisesta. Työhön valmennuksessa kuntoutujalla on oltava aina yhteyshenkilö tai muu työpaikan työntekijä tukena, eli kuntoutuja ei työskentele koskaan ainoana työntekijänä työpaikalla.

Omaohjaaja seuraa ulkopuolisessa työpaikassa tapahtuvan työhön valmennuksen toteutumista, tukee kuntoutujaa sekä suunnittelee ja neuvottelee mahdollisista jatkotehtävistä. Työhön valmennuksessa omaohjaaja muun muassa

- ohjeistaa kuntoutujan tarvittaessa pitämään työhön valmennuksesta kuntoutuspäiväkirjaa, jossa kuntoutuja pohtii omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan työstä ja siitä, millaisia asioita kuntoutuja työhön valmennuksen aikana oppii ja miten hän kehittyy
- huolehtii yhteydenpidosta kuntoutujan ja työpaikan välillä
- pitää sovitusti yhteyttä kuntoutujaan yksilöllisen tilanteen mukaan käymällä ensimmäisen kuukauden ajan vähintään kerran viikossa työpaikalla ja sen jälkeen vähintään kerran kahdessa viikossa. Näitä käyntejä voidaan korvata ottamalla kuntoutujaan yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse tai tapaamalla häntä muissa tiloissa, jos työpaikalla käynti ei ole esimerkiksi maantieteellisten kulkuetäisyyksien kannalta järkevää eikä kuntoutuja tai työnantaja koe käyntiä tarpeelliseksi.
- tarjoaa kuntoutujalle, työnantajalle ja työyhteisölle apua ja tukea työtehtävän tai työolosuhteiden räätälöinnissä tai niiden suunnittelussa ja soveltamisessa (esimerkiksi työoloihin, työn sisältöön ja työn vaatimuksiin liittyvät asiat, kuten kuntoutujan työssä käyttämät apuvälineet, kevennetyt työtehtävät, työjärjestelyt, työaikajärjestelyt)
- keskustelee kuntoutujan kanssa työhön valmennuksesta saaduista kokemuksista (esimerkiksi kuntoutujan motivaatio, kuntoutujan työllistymiseen ja koulutukseen liittyvät asiat, kuntoutujan vahvuudet ja kehittämisen kohteet)
- selvittää työnantajan tavoitteet ja tarpeet kuntoutujan työhön valmennukselle
- keskustelee työnantajan ja kuntoutujan kanssa siitä, millaista osaamista tai koulutusta kuntoutuja tarvitsee alalle
- antaa työnantajalle tietoa kuntoutujan mahdollisesta työllistämisestä ja siihen liittyvistä tukimuodoista, esimerkiksi palkkatuki ja työolosuhteiden järjestelytuki
- vastaa kuntoutujan GAS-menetelmällä asetettujen tavoitteiden tarpeen mukaisesta tarkistamisesta
- ratkoo kuntoutujan ja työnantajan kanssa nopeasti selvittelyä vaativia asioita ja sopii kuntoutujan kanssa siitä, keneen tämä on yhteydessä, jos työhön valmennuksessa ilmenee ongelmia
- verkostoituu työnantajien kanssa
- suunnittelee kuntoutujan kanssa päätösvaihetta ja ottaa ennen päätösvaihetta yhteyttä tarvittaviin toimijoihin.

Omaohjaaja osallistuu kuntoutujan kanssa työpaikalla pidettävään lopetuspalaveriin työhön valmennuksen 4 viimeisen kuntoutuspäivän aikana. Lopetuspalaveriin osallistuvat työnantaja ja sovitusti työpaikan yhteyshenkilö. Lopetuspalaverissa keskustellaan työhön valmennuksesta

saaduista kokemuksista muun muassa kuntoutujan motivaatiosta sekä työn ja työolosuhteiden mukauttamistarpeista. Lisäksi selvitetään kuntoutujan mahdollisuuksia työllistyä kyseiselle työnantajalle.

Palveluntuottajan tiloissa tapahtuva työhön valmennus

Työhönvalmennus toteutetaan kuntoutujan yksilöllisen tarpeen ja tavoitteen mukaan palveluntuottajan tiloissa esimerkiksi tavanomaisissa toimisto-, atk-, keittiö-, puutarha-, siivous- ja metallitöissä. Palveluntuottajan tiloissa tapahtuva työhön valmennus voi toteutua aloitusvaiheena ennen siirtymistä ulkopuoliseen työpaikkaan. Tilat vastaavat mahdollisimman aitoa työympäristöä. Palveluntuottajalla tulee olla monipuolinen tuntemus erilaisista työtehtävistä ja asianmukaisia työvälineitä työtehtävien tekemiseen.

Ensimmäisenä kuntoutuspäivänä omaohjaaja osallistuu kuntoutujan kanssa aloituspalaveriin. Kuntoutujalle nimetään yhteyshenkilö, joka tukee kuntoutujaa työhön valmennuksen aikana. Yhteyshenkilö huolehtii kuntoutujan työtehtäviin perehdyttämisestä ja osallistuu työpaikalla pidettäviin kuntoutujaa koskeviin palavereihin.

Omaohjaaja seuraa palveluntuottajan tiloissa tapahtuvan työhön valmennuksen toteutumista, tukee kuntoutujaa sekä suunnittelee ja neuvottelee mahdollisista jatkotehtävistä.

Palveluntuottajan tiloissa tapahtuvassa työhön valmennuksessa omaohjaaja muun muassa

- ohjeistaa kuntoutujan tarvittaessa pitämään työhön valmennuksesta kuntoutuspäiväkirjaa, jossa kuntoutuja pohtii omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan työstä ja siitä, mitä kuntoutuja työhön valmennuksen aikana oppii ja miten hän kehittyy
- seuraa työhön valmennuksen etenemistä ja työskentelyn sujumista käymällä ensimmäisen kuukauden ajan työhönvalmennuspaikalla vähintään 3 kertaa viikossa tai kuntoutujan tarpeen mukaan päivittäin ja sen jälkeen vähintään 2 kertaa viikossa, mahdollistaen kuntoutujalle runsaan tuen ja ohjauksen. Tarvittaessa myös työparin toinen jäsen ja erityistyöntekijä(t) käyvät työhönvalmennuspaikalla.
- keskusteleee kuntoutujan kanssa työhön valmennuksesta saaduista kokemuksista
- selvittää ja pohtii kuntoutujan työllistymis- tai koulutus suunnitelmia yhdessä kuntoutujan sekä mahdollisen muun tarpeellisen verkoston kanssa
- vastaa kuntoutujan GAS-menetelmällä asetettujen tavoitteiden tarpeenmukaisesta tarkistamisesta
- tarjoaa tarvittaessa apua ja tukea työtehtävän tai työolosuhteiden räätälöinnissä, suunnittelussa ja sovittamisessa (esimerkiksi työoloihin, työn sisältöön ja työn vaatimuksiin liittyvät asiat)
- ratkoo kuntoutujan kanssa selvittelyä vaativia asioita ja sopii tämän kanssa siitä, keneen kuntoutuja on yhteydessä, jos työhön valmennuksessa ilmenee ongelmia
- etsii ulkopuolista työpaikkaa
- tukee kuntoutujaa ulkopuoliseen työpaikkaan siirtymisessä
- suunnittelee kuntoutujan kanssa päätösvaihetta ja ottaa ennen päätösvaihetta yhteyttä tarvittaviin toimijoihin.

Omaohjaaja, kuntoutuja ja työhön valmennuspaikan yhteyshenkilö sekä muut työhönvalmennuksen kannalta tarpeelliset toimijat osallistuvat kahden viimeisen kuntoutuspäivän aikana lopetuspalaveriin. Tässä palaverissa keskustellaan työhön valmennuksesta saaduista kokemuksista muun muassa kuntoutujan motivaatiosta, alan soveltuvuudesta sekä työn ja työolosuhteiden mukauttamistarpeista.

Ryhmämuotoinen toiminta työhön valmennuksen aikana

Ulkopuoliseen ja palveluntuottajan tiloissa tapahtuvaan työhön valmennukseen voi sisältyä kuntoutujan tarpeen mukaan ryhmämuotoista toimintaa.

Ryhmämuotoinen toiminta voi sisältää esimerkiksi

- kuntoutumista tukevia ryhmäkeskusteluja, joissa kuntoutuja saa tarvitsemaansa vertaistukea
- tutustumiskäyntejä työpaikoille tai oppilaitoksiin.

1.7.4 Päätösvaihe

Päätösvaiheen tavoitteena on laatia vuorovaikutuksessa kuntoutujan, omaohjaajan, työparin toisen jäsenen ja erityistyöntekijän/-työntekijöiden kanssa kuntoutujalle ammatillinen jatkosuunnitelma.

Omaohjaaja vastaa siitä, että päätösvaiheen ohjelma toteutuu kuntoutujan tarpeen mukaisesti. Kuntoutuja tapaa päätösvaiheessa omaohjaajan lisäksi työparin toisen jäsenen ja tarpeen mukaan erityistyöntekijän/-työntekijät. Päätösvaiheeseen voi sisältyä ryhmämuotoista toimintaa, jos se on kuntoutuksen kannalta tarpeellista.

Omaohjaajan tapaaminen muodostaa päätösvaiheen keskeisimmän osan. Tapaamisessa omaohjaaja ja kuntoutuja muun muassa

- hyödyntävät mahdollista kuntoutujan kuntoutuspäiväkirjaa pohtiessaan esimerkiksi, mitä kuntoutuja on työhönvalmennuksen aikana oppinut (esimerkiksi työelämäosaaminen, työntekijätaitojen hallinta) ja miten hän on kehittynyt (esimerkiksi työllistymisvalmiudet)
- arvioivat työhönvalmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja asettavat uusia tavoitteita seurantavaiheeseen
- ovat yhteydessä tarvittaviin kuntoutujan kotipaikkakunnan hoito- ja kuntoutustahoihin (esimerkiksi Kela, TE-palvelu ja terveydenhuolto) ja varmistavat kuntoutusprosessin jatkuvuuden työhönvalmennuksen päätyttyä
- sopivat kuntoutujan kotipaikkakunnan hoito- ja kuntoutustahojen kanssa nimetyt yhteyshenkilöt jatkosuunnitelmien toteuttamista varten.

Päätöskeskusteluun osallistuvat kuntoutuja ja omaohjaaja sekä kuntoutujan tarpeen edellyttäessä työparin toinen jäsen tai erityistyöntekijä(t). Päätöskeskustelussa osallistujat

- käyvät läpi kuntoutujan työhönvalmennuksen kuntoutusprosessin
- miettivät muita jatkotarpeita kuntoutujan työllistymisen tukemiseksi
- käyvät läpi kuntoutuspalautteeseen kirjattavia asioita
- tekevät kuntoutujalle muistilistan konkreettisista asioista, joita jatkon toteutuminen edellyttää
- sopivat seurannan ajankohdista.

Työpari ja erityistyöntekijä(t) huomioivat ammatillisen jatkosuunnitelman teossa muun muassa kuntoutujan tavoitteet sekä alkuvaiheen, työhön valmennuksen vaiheen ja päätös vaiheen kokemukset ja tulokset.

Ammatilliseen jatkosuunnitelmaan kirjataan muun muassa

- mihin kuntoutuja jatkaa työhönvalmennuksen jälkeen
- millaista tukea kuntoutuja tarvitsee pysyäkseen, palatakseen tai sijoittuakseen työelämään
- mitkä tekijät on jatkossa huomioitava työssä tai opiskelussa.

Työhönvalmennuksen jälkeen palveluntuottaja laatii kuntoutuspalautteen, jossa on kuvaus muun muassa

- työhönvalmennuksen sujumisesta ja jatkosuunnitelmasta
- vastasiko työhönvalmennus kuntoutujan tavoitteita, vahvuuksia ja odotuksia
- saiko kuntoutuja vahvistettua työnhaku- ja työelämä taitojaan
- miten verkostoja käytettiin työllistymisen edistämiseksi
- mitä työllistymistä edistäviä keinoja käytettiin ja miten ne tukivat kuntoutujan työllistymistä
- miten kuntoutukselle asetetut tavoitteet saavutettiin (GAS-lomake liitetään kuntoutuspalautteeseen).

Kuntoutuspalautteeseen sisältyy myös ammatilliseen jatkosuunnitelman ja seurantavaiheen aikataulun. Palveluntuottaja kirjaa kuntoutuspalautteeseen ammatillisen jatkosuunnitelman toteutumisen kannalta tarpeellisten yhteyshenkilöiden tiedot.

1.7.5 Seurantavaihe

Seurantavaiheen tavoitteena on tukea kuntoutujaa pysymään ja selviytymään mahdollisessa opiskelu- tai työpaikassa. Seurantavaiheessa tukea tarjotaan tarpeen mukaan myös työnantajalle. Jos työhönvalmennus ei pääty kuntoutujan työllistymiseen tai opiskelupaikan saamiseen, tuetaan kuntoutujaa tarpeen mukaan työn etsimisessä ja tarpeellisessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Seurantavaiheeseen kuuluu mahdollisten ammatillisen jatkosuunnitelman toteutumiseen liittyvien haasteiden selvittely sekä pakollisten ja muiden tarpeellisten arviointien ja mittausten teko.

Palveluntuottaja käyttää seurantavaiheessa riittävästi aikaa kuntoutujan ja työpaikan tukemiseen sekä tarvittavien tukimuotojen löytämiseen. Palveluntuottaja häivyttää kuntoutujan saamaa tukea asteittain kuntoutujan ja työpaikan tarpeen mukaan. Palveluntuottaja keskustelelee kuntoutujan ja mahdollisesti työnantajan kanssa siitä, milloin tuen tarvetta ei enää ole ja milloin tuki lopetetaan.

Ennen seurantoja omaohjaaja on yhteydessä kuntoutujaan puhelimitse ja varmistaa, missä ja miten seuranta pidetään.

Seurantavaiheessa omaohjaaja ja kuntoutuja ja tarpeen mukaan myös työnantaja keskustelevat muun muassa siitä,

- kuinka ammatillisen jatkosuunnitelman tavoitteet on saavutettu
- mitä mahdollisia eteen tulleita onnistumisia ja haasteita kuntoutujalla on ollut
- mihin tahoihin kuntoutujan tulee olla tarpeen mukaan yhteydessä (esimerkiksi Kela, TE-palvelu ja oppilaitokset)
- miten kuntoutuja jatkossa toimii.

Palveluntuottaja laatii ensimmäisen ja viimeisen seurannan jälkeen lyhyen kuntoutuspalautteen ja toimittaa sen kuntoutujalle sekä Kelaan.

1.8 Arviointi ja mittaaminen

Työpari ja tarvittaessa erityistyöntekijä(t) arvioivat työhönvalmennuksen tuloksellisuuden käyttämällä päteviä, perusteltuja ja luotettavia mittaus- ja arviointimenetelmiä. Työpari ja tarvittaessa erityistyöntekijä(t) arvioivat, mitkä testit eivät sovellu kuntoutujalle. Testaajalla ja arvioijalla on oltava hyvä kokemus ja koulutus kyseisen mittaus- tai arviointimenetelmän käyttöön ja tulkintaan. Testit ja mittaukset tehdään terveys- ja turvallisuus- sekä tarkoituksenmukaisuus- ja asiakaslähtöisyyšnäkökohdat huomioon ottaen. Arviointi tehdään yhdessä kuntoutujan kanssa.

Arvioinnissa ja mittaamisessa huomioidaan kuntoutujan toimintakyvyn keskeiset alueet ICF-luokituksen mukaisesti. Arvioinnissa huomioidaan kuntoutujan kokema toimintakyky ja arvio toimintakyvyn muutoksista.

Toimintakyvyn mittaustuloksia hyödynnetään kuntoutuksen suunnittelussa. Tämän vuoksi mittaukset tulee tehdä ennen kuntoutuksen tavoitteen asettelua ja suunnittelua.

Arviointi ja mittaustulokset käsitellään kuntoutujan kanssa työhönvalmennuksen aikana. Jos tuloksista ilmenee sellaisia oireita tai asioita, joita ei voida käsitellä työhönvalmennuksen aikana, kuntoutuja ohjataan hoitoon terveydenhuoltoon.

GAS-lomake laitetaan liitteeksi kuntoutuspalautteeseen ja muut mittaustulokset kuvataan kuntoutuspalautteessa (ks. Standardin Yleinen osa luku 3.2.9 Kuntoutuspalaute).

Tuloksellisuuden seuranta varten Kelaan toimitetaan tiedot pakollista mittaus- ja arviointimenetelmien tuloksista.

Arviointimenetelmät toteutetaan työhönvalmennuksen alkuvaiheessa ja päätösvaiheessa ja toistetaan seurannan viimeisellä kerralla. Jos kuntoutuja jatkaa muussa Kelan ammatillisessa kuntoutuksessa, voi palveluntuottaja hyödyntää edellisen kuntoutustoimenpiteen mittaustuloksia, mikäli niiden tekemisestä ei ole kulunut kuukautta kauempaa. Tulokset kuitenkin kirjataan kyseisen toimenpiteen alkumittauksiksi, lukuun ottamatta GAS-menetelmällä tehtyjä tavoitteita, jotka laaditaan jokaiselle toimenpiteelle erikseen.

Jos seurantapäivä toteutuu video- tai puhelinyhteydenottona, palveluntuottaja lähettää kuntoutujalle kyselyt postitse etukäteen täytettäväksi. Kuntoutuja palauttaa vastaukset palveluntuottajalle postitse ennen seurantaa. Palveluntuottaja ja kuntoutuja käsittelevät kyselyiden tulokset seurannan aikana.

Palveluntuottajan on hyvä sopia terveydenhuollon kanssa menettelytavoista, mikäli terveydenhuolto käyttää samoja arviointia - ja mittausmenetelmiä.

Suositteluvia ja arvioituja mittareita on koottu TOIMIA-mittaripankkiin (www.toimia.fi).

1.8.1 Pakolliset mittaus- ja arviointimenetelmät

Kelalle toimitettavat tuloksellisuuden seurantatiedot:

- Tavoitteet: GAS-menetelmä
- Elämänlaatumittari: WHOQOL-BREF
- Työkykykysymykset: Kelan määrittämät kysymykset (tarkemmat ohjeet tulevat Kelan palveluntuottajien nettisivuille www.kela.fi/kuntoutuspalvelut -> ajankohtaistiedotteet -> muu kuntoutus -> tuloksellisuuden raportointi)
- Mieliäla: Masennusoireiden vakavuusaste BDI 21 (Beck Depression Inventory).

Mittausten ja kyselyjen suorittaminen:

- GAS-menetelmällä asetetaan kuntoutuksen tavoitteet alkuvaiheessa ja arvioidaan päätösvaiheessa.
- Elämänlaatukysely WHOQOL-BREF tehdään kuntoutuksen alkuvaiheessa, päätösvaiheessa ja seurantavaiheen viimeisellä kerralla.
- Työkykykysymykset tehdään kuntoutuksen alkuvaiheessa, päätösvaiheessa ja seurantavaiheen viimeisellä kerralla. Kysymyksiin, jotka on osoitettu palveluntuottajan vastattavaksi, vastataan kuitenkin vain kuntoutuksen päätösvaiheessa.
- Mielialakysely BDI 21 tehdään kuntoutuksen alkuvaiheessa, päätösvaiheessa ja seurantavaiheen viimeisellä kerralla.

1.8.2 Vapaaehtoiset mittaus- ja arviointimenetelmät

Palveluntuottaja voi käyttää kohderyhmälle soveltuvia vapaaehtoisia mittaus- ja arviointimenetelmiä kuntoutujan yksilöllisen tarpeen mukaan.